

# Rize Orta Camii Hakkında Kısa Malûmat

Elif ÇİNKAYA\*,1



## Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi  
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 30.06.2020  
Kabul (Acceptance): 12.06.2020  
Gönderi (Submitting): 06.06.2018

Cilt (Vol): 8  
No (Issue): 1  
Sayfa (Pages): 96-103

Adres:  
1Bağımsız Araştırmacı

\*Sorumlu Yazar (Corresponding);  
E-mail:  
ekaral6193@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Rize, Cami,  
Rize Orta Camii, Hüseyin Ağa  
Camii.

## TELHİS (ÖZ)

Bu çalışmada Rize ilinin coğrafi konumu ve tarihi süreçleri ele alınmıştır. Birçok ülkenin hakimiyeti altına giren Rize şehrinin en son Türk egemenliği altına girmiştir. Rize ilinin coğrafi özelliklerinin camileriyle bütünleştiği, mimari yapılarının buna göre şekillendiği anlatılmaktadır. Rize ilinde bulunan camilerinden biri olan orta caminin mimari yapısını, geçmişten günümüze kadar süregelen değişimini ve tarihini ele almaktadır. Orta cami demekle bilinen Hüseyin Ağa Caminin restore edilme ve yıkım süreçleri ele alınmıştır.



# **Brief Information About Rize Orta (Middle) Mosque**

Research Article

---

## ABSTRACT

---

In this study, geographical position and historical processes of Rize province are discussed. The city of Rize, which is under the domination of many countries, has been under Turkish rule for the last time. It is told that the geographical features of the Rize province are integrated with the mosques and the architectural constructions are shaped accordingly. One of the mosques in the province of Rize, the architectural structure of the central mosque deals with the continuing change and history from the past to the present day. The process of restoration and demolition of the mosque window, known as the middle mosque, has been dealt with.

---

## KEYWORDS

---

Rize, Mosque, Rize Middle Mosque, Hüseyin Ağa Mosque.

## 1. Giriş

Rize, birçok hakimiyet altına girmiş ve farklı dönemlerden geçmiştir. Rize, M.S. 10-395 yılları arasında Roma, 395 yılından sonra da Bizans egemenliği altına girmiştir. Fatih Sultan Mehmet tarafından Ali Paşa adındaki komutan 1470 yılında Rize ve çevresini Türk hakimiyeti altına almıştır. Cumhuriyet döneminde 20 Nisan 1924 tarihinde Vilayet olmuştur. (URL-1, 2018)

Rize, sahilden itibaren yükselen dağların ve çok sayıda bulunan Karadeniz'e akan akarsularıyla dağınık engebeli bir araziye sahiptir. (URL-2, 2018) Coğrafi özellikleri ilde bulunan camilere de yansımaktadır. Dağınık yerleşmelerden dolayı camiler genellikle küçük yapıdadırlar. Rize de bulunan bol ormanlardan ve kayalıklardan dolayı camilerin yapı malzemesi olarak daha çok ahşap ve taş malzemesi kullanılmıştır. (URL-3, 2018)

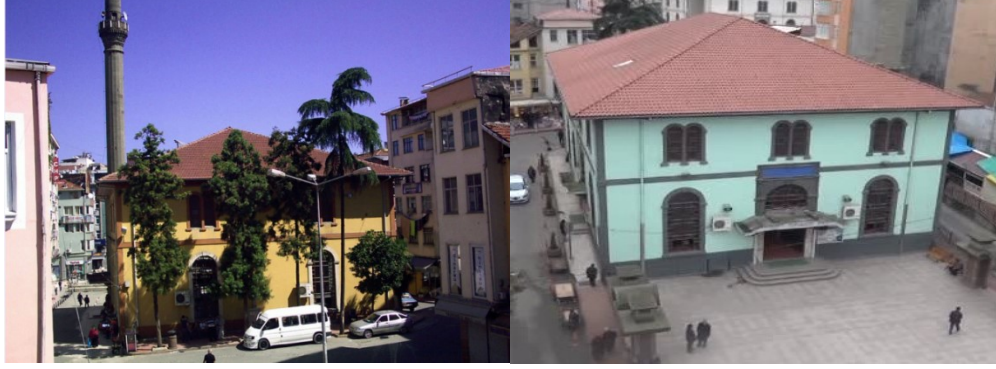
TÜİK verileri tarafından yapılan analize göre Rize, cami sayısı bakımından Türkiye illeri arasında 1063 camii ile 36. sırada yer alıyor. Rize'de 312 kişiye bir cami düşmektedir ve Türkiye'de en yoğun cami sıralamasında 9. Sırada yer almaktadır. (URL-4, 2018)

## 2. Rize Orta Camiinin Mimari ve Tarihsel Süreci

Rize müftülüğünün yaptığı tarif şu şekildedir: “Şehir merkezinde Yeniköy Mahallesi'ndedir. İlk cami 1737 senesinde yapılmıştır. Bugünkü cami ise 1941 yılında yeniden inşa edilmiştir.

Dikdörtgen planlı cami kalın taş duvarlı ve kırma çatılıdır. Kuzey, doğu ve batı tarafından kapıları vardır. Son cemaat mahalli olmayan caminin giriş kısmı üzerinde mahfil bulunmaktadır. Harim alt hizada doğu ve batıdan üçer, kuzey ve güneyde ise ikişer yuvarlak kemerli büyük pencerelerle aydınlatılmıştır. Üst hizada ise yanlarda dörder, ön ve arkada ise üçer ikiz pencere bulunmaktadır. Üst örtüyü yuvarlak iki beton ayak taşımaktadır. Tavan ahşap olup ortada ahşap bir kubbeye sahiptir. Mihrap merilerdir. Ahşap minber ise süslemesizdir. Kuzeybatı taraftaki minareye mahfilden çıkılır. Yerli siyah taştan yapılmıştır. Mevcut kitabesine göre ilk cami H. 1150/M. 1737 tarihinde yapılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Ruslar çekilirken Ermeni askerler

tarafından yakılmıştır. 1929 yılında onarılmışsa da yeterli olmamıştır. 1941 yılında Hacı Memiş Efendi adlı bir hayırseverin öncülüğünde bugünkü haliyle yeniden inşa edilmiştir.” (URL-5, 2018).



a) Eski hali (URL-6, 2018)

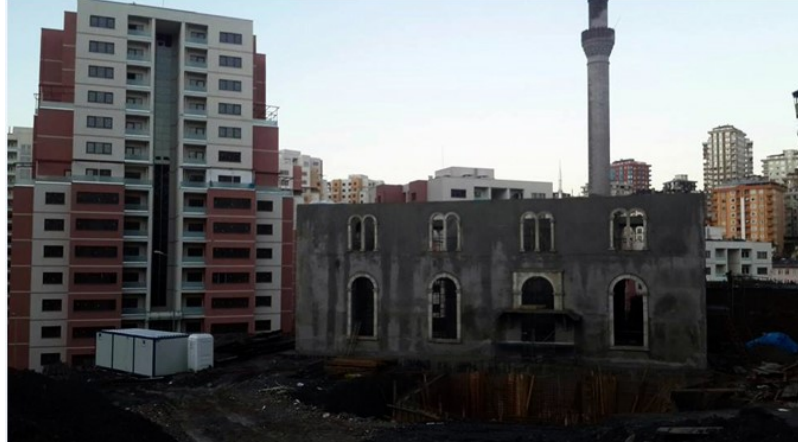
b) Yeni hali

Şekil 1. Rize orta caminin görüntüleri (URL-7, 2018).

## 2. Orta Cami'nin Yıkılışı

Rize belediyesi, 1737 yılında yapılan orta caminin yıkımı için 2003 yılında Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna müracaat ederek izin istemişti. Belediye, caminin yıkım işleminin onay alması için aslına uygun bir yeni orta cami inşa ettirmiş fakat kurul yeni caminin eski orta camiyle aynı özellikleri içermediği gerekçesiyle yıkım işlemini onaylamamıştı. Bunun üzerine Rize Belediye'si, orta caminin aslına uygun bir şekilde Timya Vadisine inşa ettirileceğinin ardından kurul orta caminin yıkım işlemini kabul etmiştir (URL-8, 2018).

1737 yılında yapılan ve 1941 yılında restore edilen orta caminin taşınma işleminden sonra bulunduğu güzergaha yapılacak olan ve Karayolları ağı kapsamında olan Menderes Bulvarı, Güney çevre yolu ile Dosma kavşağını birbirine bağlayacak olan bulvar projesi hayata geçirilecektir.



Şekil 2. Timya vadisine taşınan orta cami görüntüsü (URL-9, 2018).

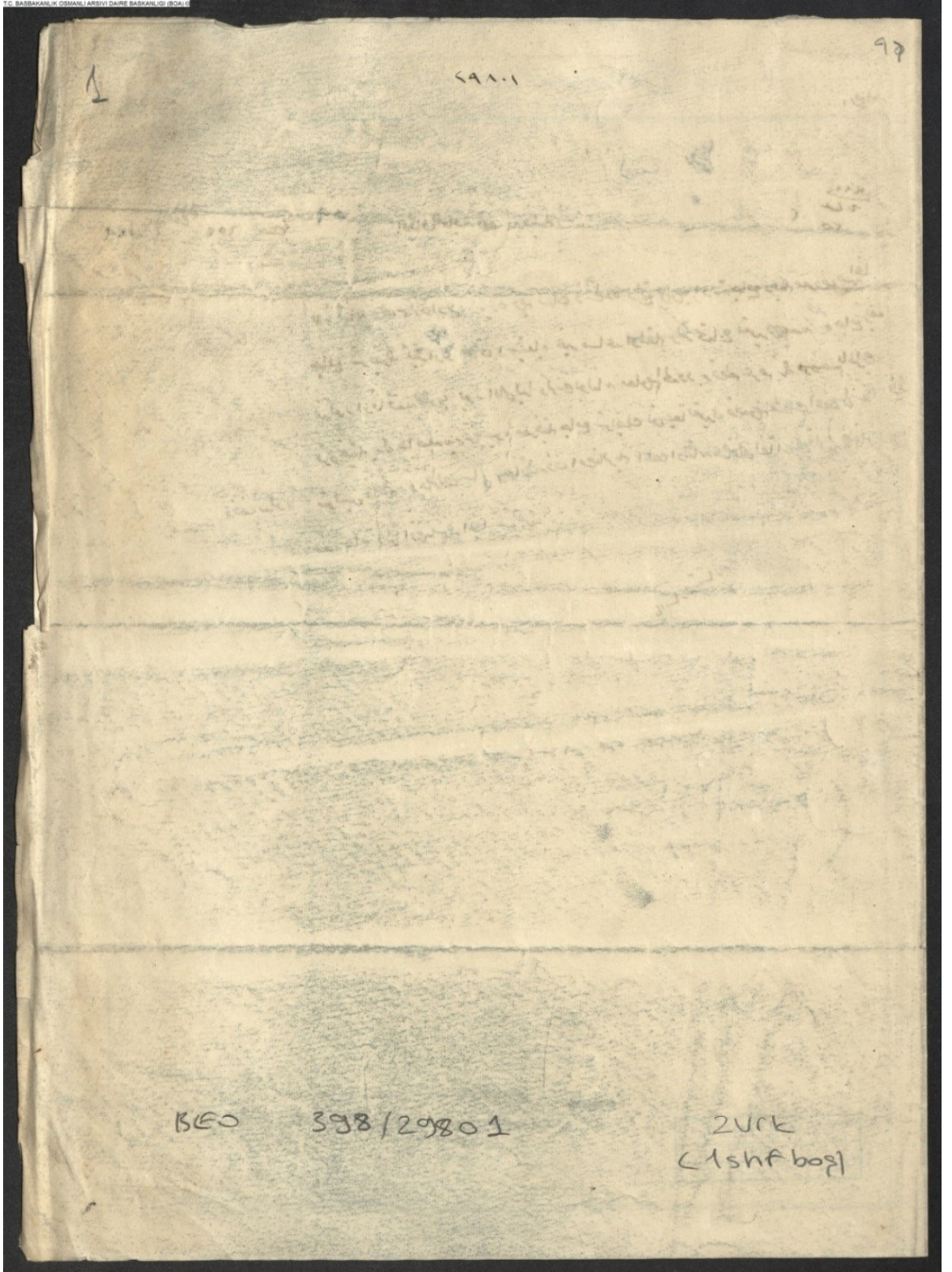
### 3. Tarihte Orta Camii

Osmanlı arşivlerinden tespit edilen birkaç yazışma orta camiinin döneminde yaşadığı bazı gelişmelere ışık tutmaktadır. Şekil 3'te Camiinin tamir ve döneminde yenileme işlemleri için yazılmış bir arzuhal görülmektedir. Yine metinde, Orta Caminin eski adına ve halk arasında yaygın kullanılan ismine değinilmiştir. Şekil 3 ile verilen metnin çevirisi şu şekildedir: “*Rize Kasabası vasatında vaki ve Orta Camii demekle maruf Hüseyin Ağa Camii'nin muhtac-ı tamir olmasına mebni vakfından bulunan bir kıta arsanın fûruhtuyla tevsian tamiri hakkında mütevellisi Faik ve nazırları Salim ve Hafız Rauf imzasıyla gelen arzuhal*”.

Yine dönemine ait diğer bir vesikada Şekil 4 ile verilmiştir (URL-10, 2018). Şekil 4'ün latin harflerine çeviriside şu şekildedir: “*Lazistan sancağı merkezi olan Rize kazasının vasatında vâki olub ve Orta Cami demekle mâruf Hüseyin Ağa Cami-i Şerîfi'nin kişi olan cemaatini isti'âba gayr-i müsâid olmakla beraber ve muhtâc-ı tamir bulunduğundan cami-i şerîf-i mezkûr evkafından olub yüz elli lira değerinde bulunan mâlûmü'l-hudud bir kıt'a arsanın bi'l-mizâyede fûruhtuyla bedel-i hâsılndan bir komisyon marifetiyle cami-i şerîfin tevsian tamiri hususuna müsaade i'tâsı istid'âsına dair vakf-ı mezkûr mütevellisi Fâik ve Sâlim ve Hâfız Rauf imzalarıyla i'tâ olunan arz-ı hâl leffen irsâl kılınmış olmağla münderecatına nazaran iktizasının ifâsına himmet.*”.

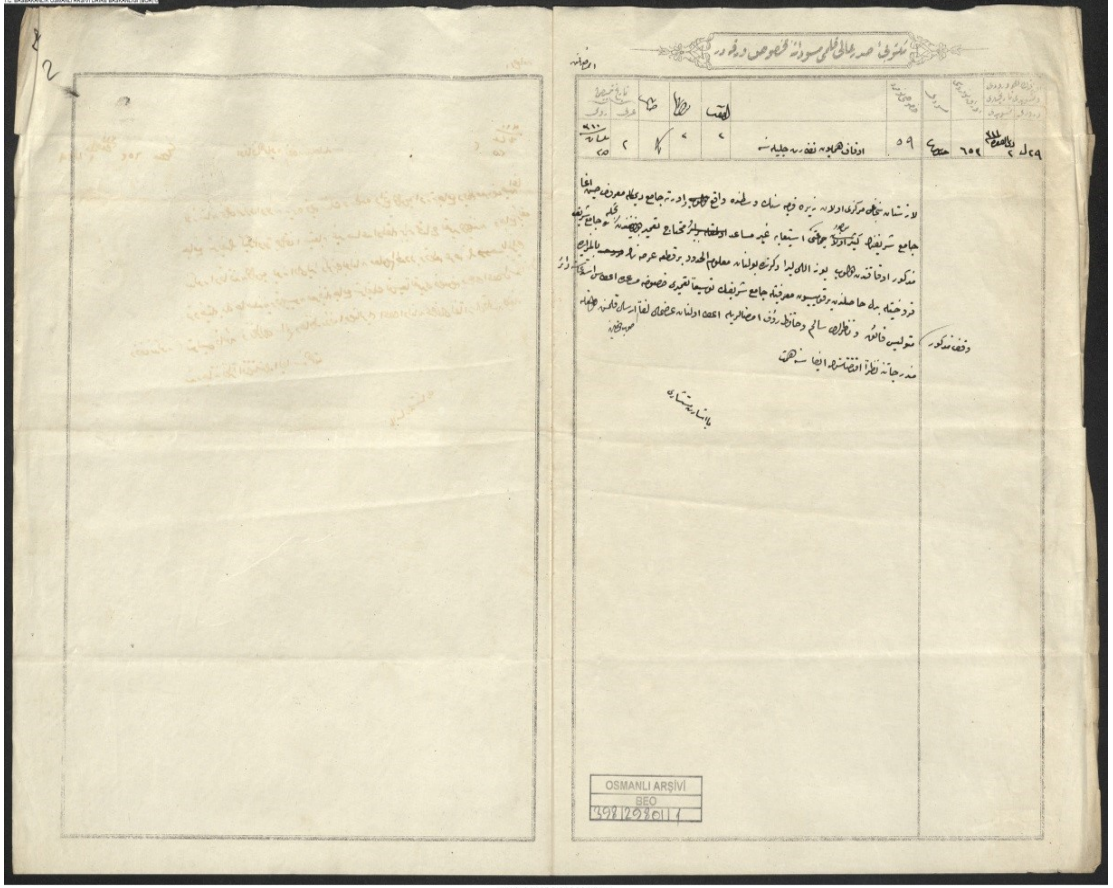


# Takvim-i Vekayi



BEO.000398.029801.001

Şekil 3. Rize Orta Camii ile ilgili Osmanlı dönemine ait vesika (URL-10, Devlet Arşivleri).



Şekil 4. Rize Orta Camii ile ilgili Osmanlı dönemine ait vesika (URL-10, Devlet Arşivleri).

## 4. Sonuç

Orta Cami gerek plan şeması gerekse yapım sistemi açısından özgünlüğünü büyük ölçüde koruyabilmiş bir yapıdır. Rize halkıyla bütünleşmiş olan bu cami ilin sembolik yapılarından biri olmuştur. Halkıyla bütünleşmiş ve duygusal bağ kurulmuş bir yapıdır. 280 yıllık bir tarihi geçmişin yıkım kararı halk tarafından karşı çıkılmıştır fakat planlanan proje için yıkım işlemine başlanmıştır. Rize ve halkı için büyük öneme sahip olan bu tarihi yapı üzülen gözler önünde yıkılmış ve Timya vadisine taşınma işlemine başlanmıştır. Sonuç olarak tarihi geçmişi bulunan orta caminin aslına uygun inşa edilecek olması halkın üzüntüsünü biraz dindirmiş olsa da gözler camiyi eski yerinde aramaktadır.

## KAYNAKÇA

URL-1 (2018). Rize'nin tarihi ve tanıtımı. Erişim tarihi: 21 Mayıs 2018, <http://www.rizenufus.gov.tr/Sayfa/RIZENIN-TARIHI-VE-TANITIMI-12.html>

URL-2 (2018). Rize ilinin coğrafi konumu, coğrafi bilgiler, konum, iklim koşulları. Erişim tarihi: 22 Mayıs 2018, <http://www.e-sehir.com/rize-cografyasi.html>

URL-3 (2014). Rize'deki camiler, (2014, 28 Mart). Erişim tarihi:23 Mayıs 2018, <http://www.rizedeyiz.com/icerik/Rizedeki-Camiler-254.html>

URL-4 (2018). Erişim tarihi:23 Mayıs 2018, <http://www.rizeninsesi.net/2018/01/11/rizede-kisi-basina-dusen-cami-sayisi>

URL-5 (2014). Orta cami, (2014, 9 Aralık). Erişim Tarihi:24 Mayıs 2018, [http://www.rizemuftulugu.gov.tr/haber\\_detay.asp?haberID=1782](http://www.rizemuftulugu.gov.tr/haber_detay.asp?haberID=1782)

URL-6 (2018). Erişim tarihi: 24 Mayıs 2018, <http://www.visitrize.com/Icerikler/Eski-Orta-Camii-47.html>

URL-7 (2015). Rize'de tarihi orta caminin yıkımı yine gündemde, (2015, 9 Mart). Erişim tarihi: 25 Mayıs 2018, <https://www.haberler.com/rize-de-tarihi-orta-cami-nin-yikimi-yine-gundemde-7054071-haberi>

URL-8 (2018). Rize'de eski orta caminin yıkımına başlandı, (2018, 13 Ocak). Erişim tarihi: 26 Mayıs 2018, <http://www.olay53.com/haber/rizede-eski-orta-caminin-yikimina-baslandi-619696.htm>

URL-9 (2018). Rize belediyesinden eski orta cami açıklaması, (2018, 20 Ocak). Erişim tarihi: 27 Mayıs 2018, <http://www.olay53.com/haber/rize-belediyesinden-eski-orta-cami-aciklamasi-621019.htm>

URL-10 (2018). T.C. başbakanlık devlet arşivleri genel müdürlüğü. Erişim tarihi:28 Mayıs 2018, <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr>